

УДК 81'373.23

DOI <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2021-10.16>

АНТРОПОНІМИ ЯК ЛІНГВОКУЛЬТУРНЕ ЯВИЩЕ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ І ТУРЕЦЬКОЇ МОВ)

Петрова Озель Лілія Павлівна

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри українознавства і лінгводидактики

Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

вул. Валентинівська, 2, Харків, Україна

Скразловська Ірина Анатоліївна

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри східних мов

Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

вул. Валентинівська, 2, Харків, Україна

У статті подано спробу дослідити українські й турецькі антропоніми як лексичні одиниці, що мають виразну лінгвокультурну семантику. У поле дослідницької уваги потрапили власні імена, що стали репрезентантами системи духовних цінностей двох народів, у результаті міжкультурної комунікації яких склалися глибокі традиції, що позначилися на функціонуванні системи власних назв, зокрема й антропонімів. Теоретичною базою статті стали праці як вітчизняних, так і зарубіжних науковців Н. Бабич, Л. Бедея, Д. Єрмоловича, В. Ібрагімової, В. Калінкіна, Ю. Карпенка, Л. Масенко, І. Муромцева, В. Ніконова, В. Підвойного, М. Рут, К. Тищенко, Д. Аксана, А. Джафероглу, С. Сакаоглу. Дослідження специфічних ознак антропонімів здійснюється з метою систематизації власних імен як лінгвокультурних одиниць, більш детального опису й удосконалення їх класифікаційних характеристик, а також для уточнення наявних та вироблення нових підходів до аналізу семантико-стилістичних ресурсів української і турецької мов. Як найбільш репрезентативні щодо визначення лінгвокультурних складників семантики представлено імена, зафіксовані в різножанрових фольклорних творах, календарно-побутовій обрядовості, текстах релігійного характеру, а також імена й прізвища, значення твірних основ яких пов'язані з назвами традиційних промислів і ремесел, різних видів майстерності, що віддавна популярні в Україні й Туреччині. До складу культурологічно значущих антропонімів входять також одиничні імена, відомі широкому загалу, з якими пов'язаний значний обсяг інтелектуальної інформації; в різних контекстах такі оніми набувають нових значеннєвих нюансів, стають елементами етнонаціональної картини світу. Зважаючи на широкі культурно-політичні зв'язки українського і турецького народів, подальші дослідження лінгвокультурного потенціалу власних імен як найбільш виразних номінацій для представлення естетичних, морально-етичних і світоглядних цінностей етносів набувають нових можливостей і перспектив для поглиблення та розширення аспектів міжкультурної комунікації.

Ключові слова: *ономастика, власні імена, оніми, антропоніми, етнокультура, турецька антропоніміка, українська антропоніміка.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Парадигма сучасної мовознавчої науки характеризується пильною увагою до проблем антропонімії, зокрема особливо актуальним постає її аналіз із точки зору лінгвокультурології, етно-соціо- й психолінгвістики, що зумовлено, по-перше, загальною тенденцією до антропоцентричної спрямованості наукових досліджень, по-друге, інтересом лінгвістів до аналізу мовних явищ, які перебувають на порубіжжі наук.

Антропоніміка як наука, що є розділом ономастики, вивчає закономірності виникнення, розвитку й функціонування антропонімів (особових імен людей, прізвищ, патронімів, матронімів, пріз-

виськ, епонімів, ніків), не випадково пов'язана з низкою гуманітарних та суспільствознавчих наук, таких як історія, етнологія, етнопсихологія, етнолінгвістика, лінгвокраїнознавство, краєзнавство, фольклористика, культурологія, літературознавство. Антропоніміка виокремилася з ономастики у 60-70-ті роки ХХ століття і все більш активно продовжує засвідчувати вагомий як мультидисциплінарний, так і національно-ментальний та полікультурний ресурси.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Науковому вивченню й аналізу різних аспектів турецької антропонімічної системи присвячені праці Е. Боза, Т. Гюленсоє, М. Джальпа, А. Джафероглу, Д. Думан, А. Ерола,

В. Підвойного, І. Покровської, Г. Халимоненка. Культурно-мистецький аспект лексичного, зокрема й антропонічного складу української та інших мов у його власне семантичних та лінгвостилістичних параметрах став предметом уваги вітчизняних дослідників С. Єрмоленко, О. Муромцевої, А. Мойсієнка, О. Стишова, О. Черемської, Н. Данилюк, Т. Черторизької. Регіональним особливостям імен і прізвищ в Україні присвячені розвідки Н. Бабич (Чернівеччина), К. Глуховцевої, В. Горпинич, Л. Кравченко (Лубенщина); до проблем походження та історії онімного складу лексики звертаються Л. Белей, С. Бадін, В. Герасимчук, А. Нечипоренко, А. Ярещенко; актуальні проблеми болгарської ономастики порушують В. Влахова-Ангелова та В. Колесник; арабський і перський пласт онімії докладно аналізує К. Тищенко; особливий статус імен у літературно-художніх текстах визначають В. Калінкін, Ю. Карпенко. Однак незважаючи на багатий теоретичний матеріал, вивчення турецьких та українських антропонімів із позицій зіставлення їх лінгвокультурного потенціалу, виокремлення специфічних семантичних та художньо-стилістичних ознак як одиниць, що найбільш повно й всебічно репрезентують матеріальні й духовні цінності народів, потребує більш детального дослідження.

Актуальність розвідки визначається необхідністю більш глибокої лінгвостилістичної й культурологічної характеристики лексики, що представляє як етнічні, так і світові духовно-інтелектуальні цінності, а також зумовлена потребою зіставного аналізу лексичного, зокрема антропонічного складу української й турецької мов як основних репрезентантів двох оригінальних культур, що впродовж тривалого історичного розвитку мають розгалужену систему контактів і традицій у сфері міжкультурної комунікації.

Мета статті – дослідження лінгвокультурних особливостей антропонімів як репрезентантів етнонаціональної специфіки української й турецької мов, простеження характеру їх уживання в широкому культурологічному контексті – **реалізується через такі завдання:**

1) узагальнення теоретичного матеріалу щодо специфіки функціонування турецьких та українських антропонімів у культурологічному дискурсі двох народів;

2) опис та класифікація основних репрезентативних груп онімів із виразною культурологічною семантикою;

3) визначення семантико-стилістичних та прагматичних особливостей українських і турецьких антропонімів, спроба зіставних

характеристик, встановлення лінгвокультурних паралелей.

Виклад основного матеріалу дослідження. У кожного народу склалася специфічна, історично, соціально й культурно зумовлена система особових імен (антропонімикон), що постійно змінюється вслід за еволюцією мови й суспільства в ході різних геополітичних процесів і контактів з іншими етносами. Так поступове прийняття тюрками ісламу, починаючи з VIII століття н.е., сприяло тому, що до тюркського антропонімикону ввійшли й посіли чільне місце арабські імена; культурні зв'язки з Іраном зумовили наявність в турецькій антропонімічній системі імен перського походження. Погоджуємося з турецьким дослідником М. Джальпом, який указує, що «імена є одним із важливих показників, що відображають соціокультурні зміни й тенденції» [22, 29], адже особа від народження перебуває в оточенні імен, які створюють навколо кожного носія особливий культурний простір, позначений рисами як всього мовного колективу, так й індивідуальним вибором окремих його представників. Український науковець Л. Белей наголошує, що «однією з важливих специфічних ознак власних назв є індивідуальність, що дивовижно гармонійно поєднується з їхньою суспільною чи, точніше, національно-культурною природою» [1, 9].

Вагому частку, що репрезентує культурні здобутки етносу, його морально-етичні настанови, естетичні погляди й смаки, складає літературно-художня антропонімія (ЛХА, за визначенням В. Калінкіна). Окрему галузь етнічної лінгвокультури становлять поетоніми як власні назви, що функціонують у поетичних та ліро-епічних текстах і мають самобутні художньо-стилістичні ознаки [6].

З точки зору дослідження лінгвокультурного потенціалу досить яскравими виявляються імена, зафіксовані в українських і турецьких фольклорних джерелах: народних ліричних та історичних піснях (*Маруся, Галя, Іванко, Гриць, Петрусь, Еміне, Фадіме, Галіме, Мустафа, Мегмет*) як традиційно українські й турецькі етнооніми репрезентанти культури громадсько-побутової комунікації; *Вишневецький, Дорошенко, Хмельницький* як маркери історико-культурних, соціальних і геополітичних процесів); казках (*Кирило Кожум'яка, Іван-Побиван, Іван Торбина, Марко багатий, козак Мамарига, Іван-Вітер, Кармалюк; Кельюглан, Справедливий Гакем, Гадживат і Карагьоз*), прислів'ях і приказках: *Пилип, Мартин, Степан, Алі, Мегмет*, думах, баладах і дестанах (*Байда,*

Морозенко, Хміль, Максим Залізник, Довбуш, Деде Коркут, Огуз Каган, Альпер Тунга).

Імена, що виходять за межі малої соціальної групи, стають відомі широкому загалу, викликаючи певні асоціації, емоції й інтелектуальні рефлексії, пов'язані з їх носіями (як реальними персоналіями, так і вигаданими літературними героями), стають надбанням соціуму і вважаються прецедентними, у зв'язку з чим Д. Єрмолович вводить терміни «множинні імена» та «одиничні» [5]. Перші з них поза ситуацією або сферою комунікації не вказують на конкретну особу; це одиниці, що входять до загальноприйнятого антропонімікону певного народу (*Тугба, Деніз, Япрак, Альпер, Марія, Ганна, Сергій, Петро, Ірина*), а їх вживання в мовленні залежно від ситуації потребує уточнення: «Це Япрак, моя подруга з Туреччини». Одиничні імена також належать до загальнонародного іменника, але пов'язані найперше з однією особою, як правило, досить відомою широкому загалу – це імена політичних діячів, артистів, поетів і письменників, відомих воєначальників, легендарних особистостей і міфологічних героїв (*Насреддин Ходжа, Ататюрк, Атилла, Роксолана, Маруся Чурай, Довбуш, Кармалюк, Григорій Сковорода, Микола Лисенко, Соломія Крушельницька, Михайло Грушевський*), які не вимагають уточнювального контексту, оскільки їх комунікативна сфера – весь мовний колектив. Одиничні антропоніми мають нескінченно багатий зміст і обсяг пов'язаної з ними інтелектуальної інформації, часто набувають символічного значення, зокрема й переносного, що дозволяє вважати їх антропонімічними культурами.

Через нечіткість кордону між власними й загальними назвами спостерігається перехід одиничних антропонімів у розряд загальних, у результаті чого ім'я не тільки отримує нові значення й нюанси, а ще й стає елементом етнонаціональної картини світу: *Меджнун* (герой середньовічної романтичної поеми, а сьогодні – символ закоханого, готового заради кохання до будь-яких випробувань, навіть непередбачуваних учинків), *Мегметчик* (зменшувально-пестлива форма від турецького імені *Мегмет*, що вживається на позначення солдата). Це явище особливо чітко простежується на прикладі використання імен у прислів'ях і приказках: (*Arayan Leylasını da bulur, Mevlasını da, belasını da* (Той, хто шукає, знаходить і Лейлу, і Бога, і проблеми); *Ali'nin borcunu Veli'den sorulmaz* (Борг Алі не вимагають у Валі)). В українському комунікативному контексті антропонім *Солоха* часто асоціюється з негараздами, невдачами, несподіваними й непередбачуваними

пригодами (*Удалою, як тій Солосі*) [9, 169], ім'я *Параска*, навпаки, постає синонімом приємного, бажаного, очікуваного (*Хто до кого – а я до Параски; Хто про що, а я про Параску*).

Однією з особливостей антропонімів є їх змістова багатоплановість і соціокультурна своєрідність: з одного боку, ім'я – це адміністративно-громадянська одиниця, що використовується в офіційних документах, різних ситуаціях ділової комунікації, отже, є органічним складником офіційно-ділового стилю; з іншого, має певний сакральний, магічно-обрядовий сенс, що зумовлено міфологічним світоглядом давніх суспільств (ім'я було невіддільне від людини, ставало частиною її сутності; вважалося безпосередньо пов'язаним із долею його носія), відзначається досить яскравими стилістичними особливостями, що увиразнюють тексти художні та публіцистичні.

Релігійні традиції, зокрема християнські й ісламські, справили значний вплив на розширення та регламентацію кола антропонімів, які віряни використовують для йменування, у зв'язку з чим можна стверджувати, що культура віросповідань є важливою підвалиною еволюції етноіменних систем в Україні й Туреччині. Як приклад оніма, пов'язаного із християнськими міфологемами, можна навести ім'я святого *Георгія (Юрія)* – римського воїна часів імператора Діоклетіана, мученика, з яким у християн асоціюється перемога над драконом-змійом; досить відомі й популярні легенди, пов'язані з іменами святих *Миколая, Андрія, Лазаря*. У турецькому антропоніміконі вирізняються як особливо значущі імена мусульманських пророків, зокрема представників сім'ї Мухаммеда (*Айше та Гатідже* – імена дружин, *Фатіма й Зейнеп* – дочки, *Еміне* – ім'я матері пророка. *Мегмет, Мустафа, Агмет* – імена пророка Мухаммеда, *Алі* – його зятя, *Гусейн* – онука).

Зважаючи на поєднання дохристиянської й християнської традицій в культурній спадщині українців, календарно-побутова обрядовість як весняно-літнього, так і осінньо-зимового періодів, зокрема народний календар, засвідчує традиції використання низки імен, що є лексичними маркерами, які позначають характерні риси способу життя етносу, його світоглядні уявлення й вірування, зокрема відображають циклічність господарсько-економічної діяльності, перебіг і регламентацію сімейних звичаїв та обрядів, водночас пов'язані з відомими християнськими міфологемами: свято *Андрія* (13 грудня); *Варвари* (17 грудня); *Маланки* (13 січня); *Василя* (14 січня, початок нового року за старим стилем), *Івана-травника*

(7 липня, свято Івана Купала), *Ірини (Ярини) Розсадниці* (18 травня, цього дня висаджують розсаду капусти).

З-поміж близько 20 груп українських прізвищ, класифікованих за семантикою твірних основ, Ю. Редько називає культурологічно значущі: прізвища, що мали відношення до освіти чи мистецтва, утворені від назв церковних та адміністративних посад, від назв основних і допоміжних занять населення України різних історичних періодів [16, 43–44]. Досить яскравою групою, що відзначається оригінальним лінгвокультурологічним та етнічним колоритом як в українському, так і в турецькому антропоніміконі, є прізвища, семантика твірних основ яких пов'язана із традиційними, особливо давніми й на сучасному етапі відроджуваними промислами й ремеслами: металургійним – *Гамерник, Гамарник* (*гамарня* – металоплавильне підприємство); залізнорудним (видобування залізної руди) – *Рудник, Рудницький*; деревообробкою, зокрема, виготовленням берд, бердництвом – прізвища *Бердник, Берденко; бердо* – «деталь ткацького верстата, частина ляди, що нагадує гребінь у рамці й слугує для ущільнення тканини»; *бердник* – «майстер, який виготовляє берда». Із назвою ремесла пов'язані також прислів'я, де семантичним центром стали лексеми на означення промислів і ремесел: «*Ситник (шильник) берднику не товариш*»; кушнірством, де кушнір – «фахівець, що вичиняє хутро зі шкури та шиє хутрянні вироби» – *Кушнір; Кожум'яка*.

Турецькі прізвища, що представляють різного роду майстерність і майстрів, зокрема й промисловців та ремісників, чий вміння завжди користувалися особливою пошаною в народі: *Демірджі* («коваль», від турецького слова «*demir*» – «залізо»), *Карпузджу* («продавець кавунів»), *Доланчи* («виробник та продавець шаф»), *Бостанджі* («городник»; також історичне: «солдат султанської палацової та міської охорони»).

Турецька й українська антропонімічні системи продовжують активно поповнюватися новими іменами: запозиченнями із західноєвропейських антропоніміконів або відновленням та впровадженням забутих давньотюркських та давньоукраїнських імен, що дозволяє зробити висновок про динамічні процеси у сфері антропонімічної лексики двох народів, де стимулятивними чинниками виступають традиції, нові історичні умови, трансформації релігійних систем, процеси глобалізації. До того ж на відміну від номінативної лексики, де розвиток і зміни проходять поступово, антропонімікон може бути підданий свідомим змінам і корекції,

що засвідчує його зв'язок з інтелектуальною діяльністю людства, світовим культурно-цивілізаційним поступом.

У різні вікові періоди, а також залежно від конкретної комунікативної ситуації ім'я особи може набувати різних форм, варіантів (*Ганна, Ганнонька, Ганночка, Гануся, Ганя, Ганька, Ганнулечка, Гандзя, Анничка* і ще чимало варіативних інтерпретацій, де скорочені, зменшувально-пестливі та повні форми складають багаточленну систему). В турецькій мові парадигма імені є менш широкою та розгалуженою (*İbrahim, İbo, İbrahimim, İbrahimcik, İbrahimciğim*), адже представники турецької культури набагато рідше за українців використовують імена у спілкуванні, особливо це стосується сім'ї й близького оточення. У ролі звертань більш уживаними є лексеми на означення ступеня спорідненості: *kızım* (моя дочка), *oğlum* (мій син), *abi* (старший брат), *abla* (старша сестра), *amca* (дядько), *teyze* (тітка). Закономірно, що від найдавніших часів лексеми спорідненості типу *baba* (батько), *ata* (батько), *kız* (дочка), *oğul* (син) проникли до тюрської антропонімії як компоненти особових імен, закріпилися на багато століть і засвідчують специфіку шлюбно-сімейної культури.

Ядерна частина антропонімікону будь-якого суспільства, як правило, має давні історичні корені. Мотивацією для називання тим чи іншим іменем могла служити фізична, психічна, біологічна, моральна, інтелектуальна характеристика особи, її соціальна, національна, релігійна, територіальна приналежність, родинні зв'язки. Пізніше з'являються антропоніми із символічним значенням, дані на честь ідей, історичних подій, вірувань, що відображають світогляд нації на певному етапі розвитку. У зв'язку з цим викликає інтерес спостереження дослідниці давньотюркських антропонімів Г. Благової про те, що у ранньотюркському іменнику широко представлений «приземлений» предметно-побутовий аспект, а також світ природи, у той час як у давньогерманській системі особових імен переважають «специфічні поєднання поетичного типу» [2, 182].

За твердженням Ю. Рилова, здатність антропонімів вказувати на національну (регіональну) приналежність формує опозицію «свій-чужий», яка «у різних видах пронизує всю культуру і є одним з головних концептів всього колективного, масового, народного, національного світовідчуття» [18, 16–17], а в найбільш поширених антропонімах сема «національність» «може сприяти перетворенню імені в концепт «типовий представник нації» [18, 17]: *Хуан* у іспанців, *Микола, Іван, Петро* у українців, *Агмет* у турків.

Вбираючи протягом історії різні культурні конотації, імена наповнюються додатковими національно й культурно маркованими сенсами. Конотативні значення можуть також зумовлюватися і фонетичним звучанням імені (його милозвучністю-немилозвучністю), тенденціями моди, панівними в суспільстві смаками, навіть ідеологією; існують як загальнонародні культурні конотації, так й особистісні (для кожної людини ім'я наповнюється індивідуальним змістом: подобається чи не подобається звучання; чи викликає певні позитивні асоціації; належить до традиційних, застарілих чи нових, пов'язане з історією сім'ї, родини, роду, народу, світовими цивілізаційними процесами).

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі проведеного аналізу доходимо висновку, що антропоніми української й турецької мов виходять за межі лінгвістичної категорії, оскільки їх значення тісно пов'язане з екстралінгвальними чинниками, такими як історія народів, їх фольклор, традиції, духовна й матеріальна культура. Антропоніми в етнокультурному дискурсі постають джерелом цінної як етнополітичної, історико-географічної, так і естетичної, гуманітарно-духовної інформації, що викликає інтерес до їх вивчення в межах низки світоглядних наук.

На підставі аналізу антропонімів у турецькій та українській мовах резюмуємо, що чимало з них постають своєрідними символами, архетипами, які мають специфічну історію й генезу, позначають наскрізні образи, посідають провідні позиції у формуванні світоглядних орієнтирів етносів. Для кожного народу характерна оригінальна система етнонаціональних імен, що становить своєрідну лінгвокультурологічну парадигму, яка відбиває еволюцію громадського, політичного й духовного життя. У колі антропонімічних одиниць, що репрезентують національно-ментальні традиції, фольклорні надбання, звичаї, обряди, промисли й ремесла особне місце посідають лексеми й моделі як ідентифікатори культурно-мистецької традиції.

Антропоніми як специфічний розряд мови є водночас лексичною моделлю культурного, історичного, громадсько-політичного, соціального, державотворчого й етнонаціонального поступу того чи іншого суспільства. Чимало імен, що становлять іменник української й турецької мов, маючи кроскультурний характер, відображають парадигму етнонаціональних, гендерних, вікових, громадських і громадянських цінностей обох народів, у зв'язку з чим потребують подальшого більш ґрунтовного вивчення в напрямку проведення зіставних характеристик і лінгвокультурологічних паралелей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белей Л. Українські імена колись і тепер. Київ: Темпора. 2010. 128 с.
2. Благова Г.Ф. К характеристике типов раннетюркских антропонимов. *Вопросы языкознания*. 1998. № 4. С. 180–191.
3. Герасимчук В. А., Нечипоренко А. Ф. Антропоніми. Історія і сучасність. Кам'янець-Подільський: Абетка, 2002. 150 с.
4. Горпинич В.О. Прізвища степової України Прізвища степової України: словник. Дніпропетровськ: ДДУ. 2000. 408 с.
5. Ермолович Д. И. Имена собственные на стыке языков и культур. Москва: Р. Валент, 2001. 200 с.
6. Ибрагимов В.Ф. Словарь русско-украинских фамилий тюркского происхождения. Симферополь. 2009. 113 с.
7. Калинин В.М. Поэтика онима. Донецк: Юго-Восток, 1999. 409 с.
8. Карпенко Ю. А. Имя собственное в художественной литературе. *Филологические науки*. 1986. № 4. С. 34–40.
9. Куцик О., Русецька В. Особливості функціонування онімів у складі прислів'їв та приказок з семантикою «життєві ситуації» (на матеріалі російської та української мов). *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. 2012. С. 165 – 173.
10. Лучик В. Слов'янська ономастика: стан і перспективи. *Наукові записки НЗ ТНПУ*. 1 (27). 2017. С. 210–212.
11. Масенко Л.Т. Українські імена і прізвища. К.: Знання. 1990. 48 с.
12. Никонов В.А. Задачи и методы антропонимики. *Личные имена в прошлом, настоящем и будущем. Проблемы антропонимики*: сб. статей. М.: Наука, 1970. С. 57–62.
13. Підвойний В. Ономастичні дослідження у турецькому мовознавстві. *Вісник КНУ імені Т. Шевченка. Східні мови та література*. 2011. Вип. 17. С. 33–38.
14. Покровська І.Л. Релігійні антропоніми в турецькій мовній картині світу. *Science and Education a New Dimension. Philology*. II (5). Issue: 28. 2014. С. 80–83.
15. Поповський А. Дециця про українські прізвища. Д.: Ліра. 2020. 300 с.
16. Редько Ю.К. Сучасні українські прізвища. К. 1966. 215 с.
17. Рут М.Э. Антропонимы: размышления о семантике. *Известия Уральского гос. ун-та*. Серия: Гуманитарные науки. 2001. № 20. Вып. 4. С. 176–182.
18. Рылов Ю.А. Системные свойства испанских антропонимов. *Системные и дискурсивные свойства испанских антропонимов*. Воронеж: Изд-во ВГУ, 2010. С. 5–99.
19. Aksan D. Her Yönuyle Dil: Ana Çizgileriyle Dilbilim. Ankara: TDK Yayınları, 2007. 218 s.

20. Boz E. Dil Felsefecilerine Göre Özel Adların Anlamsal Görünümü. *Türk Dili*. 2020. Sayı: 69. S. 36–46.
21. Caferoğlu A. Dede Korkut Hikâyelerinin Antronim Yapısı. İstanbul: Ocak, 1969. 476 s.
22. Calp M. Kişi Adları Üzerine Dilbilimsel Bir Çalışma (Ağrı İli Örneği). *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. 2014. (52). S. 27-49.
23. Dağpınar A. İngilizce Karşılıklarıyla Atasözleri ve Deyimler. İstanbul: Remzi kitabevi, 2017.
24. Duman D. A Characterization of Turkish Personal Name Inventory. *International Journal of the Sociology of Language*. 2004. Sayı: 165. P. 155-177.
25. Erol A. Şarkılarla, Şiirlerle, Türkülerle ve Tarih Örneklerle Adlarımız. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü yay., 1989. 277 s.
26. Sakaoğlu S. Türk Ad Bilimi I. Giriş. Ankara: TDK yay., 2001. 11 s.

REFERENCES

1. Belei, L. (2010). *Ukrainski imena kolys i teper*. [Ukrainian Names Once and Now]. Kyiv: Tempora. [in Ukrainian].
2. Blahova, H. (1998). K kharakteristike tipov ranneturetskikh antroponimov. [On the Characterization of the Types of Early Turkic Anthroponyms]. *Voprosy yazykoznaniia*, 4. P. 180-191. [in Russian].
3. Herasymchuk, V., Nechyporenko, A. (2002). *Antroponimy. Istorii i suchasnist*. [Anthroponyms. Past and Present]. Kam'ianets-Podilskyi: Abetka. [in Ukrainian].
4. Horpynych, V. (2000). *Prizvyshcha stepovoi Ukrainy: slovnyk*. [Surnames of the Ukrainian Steppe: Dictionary]. Dnipropetrovsk: DDU. [in Ukrainian].
5. Yermolovich, D. (2001). *Imena sobstvennyie na stykie yazykov i kultur*. [Proper Names at the Junction of Languages and Cultures]. Moskow: R. Valent. [in Russian].
6. Ibrahimova, V. (2009). *Slovar russko-ukrainskikh familii tiurkskoho proyskhozhdenniia*. [Dictionary of Russian-Ukrainian Surnames of Turkic Origin.]. Simferopol. [in Russian].
7. Kalinkin, V. (1999). *Poetika onima*. [Poetics of Onym]. Donetsk: Yuho-Vostok. [in Russian].
8. Karpenko, Yu. (1986). Imia sobstvennoie v khudozhestvennoi literaturie. [Proper Name in Fiction]. *Filolohicheskie nauki*, 4. P. 34–40. [in Russian].
9. Kutsyk, O., Rusetska, V. (2012). Osoblyvosti funktsionuvannia onimiv u skladi prysliv'iv ta prykazok z semantykoiu «zhytchievyi sytuatsii» (na materialy rosiiskoi ta ukrainskoi mov). [Peculiarities of the Functioning of Onyms in Proverbs and Sayings with the Meaning “Life Situations” (Based on the Russian and Ukrainian Languages)]. *Ridne slovo v etnokulturnomu vymiri*. S. 165 – 173. [in Ukrainian].
10. Luchyk, V. (2017). Slov'ianska onomastyka: stan i perspektyvy [Slavic Onomastics: State and Prospects]. *Naukovi zapysky NZ TNPU*. 1 (27). S. 210–212. [in Ukrainian].
11. Masenko, L. (1990). *Ukrainski imena i prizvyshcha*. [Ukrainian Names and Surnames]. Kyiv: Znannia. [in Ukrainian].
12. Nykonov, V. (1970). Zadachi i metody antroponimiki. Lichnyie imena v proshlom, nastoiashchiiem i budushchiiem. [Problems and Methods of Anthroponymics. Personal Names in the Past, Present and Future]. *Problemy antroponimiki*. Moscow: Nauka. P. 57-62. [in Russian].
13. Pidvoynyi V. (2011). Onomastychni doslidzhennia u turetskomu movoznavstvi. [Onomastic Research in Turkish Linguistics]. *Visnyk KNU imeni T. Shevchenka. Skhidni Movy ta Literatura*, 17. P. 33–38. [in Ukrainian].
14. Pokrovska, I. (2014). Relihiini antroponimy v turetskii movnii kartyni svitu. [Religious Anthroponyms in the Turkish Linguistic Picture of the World]. *Science and Education a New Dimension. Philology*. II (5), 28. P. 80-83. [in Ukrainian].
15. Popovskiy, A. (2020). *Deshchytisia pro ukrainski prizvyshcha*. [A Little About Ukrainian Surnames]. Dnipro: Lira. [in Ukrainian].
16. Redko, Yu. (1966). *Suchasni ukrainski prizvyshcha*. [Modern Ukrainian Surnames]. Kyiv. [in Ukrainian].
17. Rut, M. (2001). Antroponimy: razmyshleniia o siemantike. [Anthroponyms: Reflections on Semantics]. *Izvestiia Uralskoho hos. un-ta. Serii: Humanitarnyye nauki*, 20 (4). P. 176–182. [in Russian].
18. Rylov, Yu. (2010). Sistiemnyie svoistva ispanskikh antroponimov. [System Properties of the Spanish Anthroponyms]. *Sistemnyie i diskursivnyie svoistva ispanskikh antroponimov*. Voronezh: Izd-vo VHU. P. 5–99. [in Russian].
19. Aksan, D. (2007). *Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dilbilim*. [Language in All Its Aspects: Linguistics in Its Main Lines]. Ankara: TDK Yayınları. [in Turkish].
20. Boz, E. (2020). Dil Felsefecilerine Göre Özel Adların Anlamsal Görünümü. [The Semantic View of Proper Names According to Philosophers of Language]. *Türk Dili*, 69. P. 36–46. [in Turkish].
21. Caferoğlu, A. (1969). *Dede Korkut Hikâyelerinin Antronim Yapısı*. [The Structure of Anthroponyms in Dede Korkut's Stories]. İstanbul: Ocak. [in Turkish].
22. Calp, M. (2014). Kişi Adları Üzerine Dilbilimsel Bir Çalışma. (Ağrı İli Örneği) [A Linguistic Study on Personal Names]. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 52. P. 27–49. [in Turkish].

23. Dağpınar, A. (2017). İngilizce Karşılıklarıyla Atasözleri ve Deyimler. [Proverbs and Idioms With English Equivalents]. Istanbul: Remzi kitabevi. [in Turkish].
24. Duman, D. (2004). A Characterization of Turkish Personal Name Inventory. *International Journal of the Sociology of Language*, 165. P. 155–177. [in English].
25. Erol, A. (1989). *Şarkılarla, Şiirlerle, Türkülerle ve Tarihi Örneklerle Adlarımız*. [Our Names with Songs, Poems, Folk Songs and Historical Examples]. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü yay. [in Turkish].
26. Sakaoğlu, S. (2001). *Türk Ad Bilimi I. Giriş* [Turkish Onomastics I. Introduction]. Ankara: TDK yay. [in Turkish].

ANTHROPONYMS AS A LINGUISTIC AND CULTURAL PHENOMENON (BASED ON THE UKRAINIAN AND TURKISH LANGUAGES)

Petrova Ozel Liliia Pavlivna

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Ukrainian Studies and Linguistic Didactics
H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
2, Valentynivska str., Kharkiv, Ukraine*

Skrazlovska Iryna Anatoliivna

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Oriental Languages Department
H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
2, Valentynivska str., Kharkiv, Ukraine*

The article attempts to study Ukrainian and Turkish anthroponyms as lexical units with expressive linguistic and cultural semantics. The researches focus on proper names, which are representatives of the system of spiritual values of the two peoples, as a result of intercultural communication which formed deep traditions that affected the functioning of the system of proper names, including anthroponyms. The theoretical basis of the article is formed by the works of both Ukrainian and foreign scientists such as N. Babych, L. Beley, D. Yermolovich, V. Ibrahimova, V. Kalinkin, Yu. Karpenko, L. Masenko, I. Muromtsev, V. Nikonov, V. Pidvoynyi, M. Rut, K. Tishchenko, D. Aksan, A. Caferoğlu, S. Sakaoğlu. The study of the specific features of anthroponyms is carried out in order to systematize proper names as linguistic and cultural units, to give more detailed description and improvement of their classification characteristics, as well as to clarify existing approaches and develop new ones to the analysis of semantic and stylistic resources of the Ukrainian and Turkish languages. There has been found out that in terms of determining linguistic and cultural components of their semantics the most representative names are personal names recorded in various genres of folklore, calendar rituals, religious texts, as well as names and surnames, the meanings of which are related to the names of traditional crafts, which have been popular in Ukraine and Turkey for a long time. Culturally significant anthroponyms also include single names known to the general public, which are associated with a significant amount of intellectual information; in different contexts, such onyms acquire new nuances of meaning, become elements of the ethno-national picture of the world. Considering the broad cultural and political ties between the Ukrainian and Turkish peoples, further research of the linguistic and cultural potential of personal names as the most expressive nominations to represent the aesthetic, moral, ethical and ideological values of ethnic groups acquires new opportunities and prospects for deepening and expanding intercultural communication.

Key words: *onomastics, proper names, onyms, anthroponyms, ethnoculture, Turkish anthroponymy, Ukrainian anthroponymy.*